

ધોરણ : 7

ગુજરાતી

પુનરાવર્તન-4

Sem : 2

પ્રશ્ન:1 નીચેની કાવ્યપંક્તિઓ પૂર્ણ કરો :

(1) મોરપીછમાં.....

.....સવાર છે જુ.

રાતી

.....સવાર છે જુ.

વાદળ.....

....સોના જેવી સવાર છે જુ.

ઉત્તર

મોરપીછમાં ફરફર ફરકી,

સોના જેવી સવાર છે જુ.

રાતી હથેલીઓમાં છલકી,

સોના જેવી સવાર છે જુ.

વાદળ વાદળ રંગે ફળતી,

સોના જેવી સવાર છે જુ.

પ્રશ્ન: 2 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો :

(1) દરબારે સિંહની સારવાર કેવી રીતે કરી?

➤ દરબાર માત્રા વાળાને પશુઓ પ્રત્યે અપાર પ્રેમ હતો. તેઓ નદીની ઊંચી ઊંચી લેખડો ઉત્તરીને સિંહ પાસે ગયા. એમણે તેના જ્ખમ સાક કર્યું અને વનસ્પતિનાં પાંદડાં વાટી તેના જ્ખમ પર પાટા બાંધ્યા. પછી તેમણે સિંહના શરીર પર શીતળ જળનો છંટકાવ કર્યો. દરબારે થોડા દિવસ સુધી આ રીતે સિંહની ઊભા પરો સેવા કરી. એમની સેવાથી સિંહ સાજો થઈ ગયો.

(2) જીવરામ રંગલાને કઈ શરત રાખવાનું કહે છે?

➤ જીવરામ રંગલાને આ શરત રાખવાનું કહે છે : ‘જો અમે જૂઠા ઠરીએ
તો તને સો રૂપિયા આપીએ અને જો તું જૂઠો ઠરે તો તારી પાસેથી સો
રૂપિયા અમે લઈએ.’

(3) પનઘટ પરનાં બેડાં સૂર્યપ્રકાશથી ચળકી ઉઠ્યાં છે.’ - આ ભાવ
દર્શાવવા કાવ્યમાં કવિએ કઈ પંક્તિ વાપરી છે?

➤ ‘પનઘટ પરનાં બેડાં સૂર્યપ્રકાશથી ચળકી ઉઠ્યાં છે.’ – આ ભાવ
દર્શાવવા માટે કવિએ નીચેની પંક્તિ વાપરી છે : ‘પનઘટ પર બેડાંમાં
ઝબકી, સોના જેવી સવાર છે જુ.’

(4) ધનપાલ શેઠે મોટી વહુને ઘરની સાફ્સૂફીનું કામ કેમ સોંખ્યું?

➤ ધનપાલ શેઠે મોટી વહુને ઘરની સાફ્સૂફીનું કામ સોંખ્યું, કારણ કે મોટી વધુ ઉછાંછળી અને છીછરી બુદ્ધિની હતી. સસરાએ સાચવવા આપેલા ડાંગરના દાણાનો મર્મ સમજ્યા વગર તેણે દાણા ફેંકી દીધા હતા.

(5) સાચા શૂરવીરનાં લક્ષણો જણાવો.

➤ સાચો શૂરવીર દાન આપવામાં મોખરે રહે છે, યુદ્ધમાં એકલો અઝ્રૂમે છે તેમજ જગતની નિંદા પણ એકલો સહન કરે છે.

પ્રશ્ન: ૩ નીચેનાં વિધાનોનાં કારણો આપો :

- (૧) સિંહ નદીના કંઠે બે-ત્રણ દિવસ સુધી બેસી રહ્યો.
- સિંહ મગરને મારીને, સિંહણના મોતનો બદલો લેવા
માગતો હતો. તેથી તે મગરને મારવાની તક જોતો નદીના
કંઠે બે-ત્રણ દિવસ સુધી બેસી રહ્યો.

(2) સોમનાથે આપેલો કાગળ જીવરામ બદુ વાંચવાની ના પાડે છે.

➤ જીવરામ બદુ રતાંધળા છે. તે રાત્રે દેખી શકતા નથી. તે મિશ્યાલિમાની હોવાથી હકીકત છુપાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. તેથી સોમનાથે આપેલો કાગળ આંધળા વાંચી શકે તેવા અક્ષર હોવાનું બહાનું કાઢીને તે વાંચવાની ના પાડે છે.

(3) ગંગા જીવરામ ભટ્ઠને જુણા કહે છે.

➤ ગંગાએ ત્રણા આંગણીઓ બતાવીને જીવરામ ભટ્ઠને પૂછ્યું હતું કે કેટલી આંગણીઓ છે? ત્યારે જીવરામ ભટ્ઠે પાંચ આંગણીઓ છે તેવો ઉત્તર આપ્યો હતો. તેથી ગંગા જીવરામ ભટ્ઠને ‘જુણા’ કહે છે.

(4) ધનપાલ શેઠે દીકરાઓની વહુઓની પરીક્ષા લીધી.

➤ દીકરાઓની વહુઓ ચાલાક અને ઘરરખુ છે કે નહિ, એ જાણવા માટે ધનપાલ શેઠે વહુઓની પરીક્ષા લીધી.

(5) બીજા દીકરાની વહુ ડંગર ફોલીને દાણા ખાઈ ગઈ.

➤ બીજા દીકરાની વહુ જરાક લાગણીવાળી હતી પણ લહેરી હતી. તે સસરાએ આપેલા ડંગરના દાણા પ્રસાદી માની ફોલીને ખાઈ ગઈ. તણે વિચાર્યુ કે સસરા માગશે ત્યારે કોઠીમાંથી લઈને પાણી આપી દેવાશે.

પ્રશ્ન: 4 નીચેના શબ્દો જોડણી સુધારીને લખો :

(1) યુક્તિ	= યુક્તિ	(2) વેકુર	= વેકૂર
(3) શીરસ્તો	= શીરસ્તો	(4) પરિક્ષા	= પરીક્ષા
(5) હોશીયારિ	= હોશિયારી	(6) મંજુલ	= મંજિલ
(7) દાનેશરિ	= દાનેશરી	(8) બુદ્ધી	= બુદ્ધિ
(9) ધૂનો	= ધૂનો		
(10) ભિથ્યાલીમાન	= ભિથ્યાલિમાન		

પ્રશ્ન: 5 નીચે આપેલાં પાત્રો વિશે દસ-બાર વાક્યો લખો :

(1) દરબાર માત્રા વાળા

► દરબાર માત્રા વાળા જુનાગઢથી પચીસ ગાડુ દ્વારા ગીરના જંગલને અડીને આવેલા મોણપરી ગામમાં રહેતા હતા. નદીકાંઠે તેમની જમીન હતી. તે મોટેભાગે ત્યાં જ રહેતા હતા. તે શૂરવીર હતા. પશુઓ પ્રત્યે તેમને અપાર પ્રેમ હતો. એકવાર નદીમાં પાણી પીવા આવેલાં સિંહ-સિંહણમાંથી સિંહણને મગાર પાણીમાં ખેંચી ગયો. સિંહ સિંહણના મૃત્યુના ત્રીજા દિવસે મગારને મારી ને એનો બદલો લીધો. સિંહ પણ લોહીલુહણ થઈ ગયો.

માત્રા વાળાએ ધાયલ સિંહના ઘા સાફ કર્યી. વનસ્પતિનાં
પાંદડાં વાટીને જ્ખમ પર પાઠા બાંધ્યા. દરબારનાં પ્રેમ અને
સેવાથી સિંહ સાવ સાજો થઈ ગયો. ત્યાર પછી તે દરબારનો
મિત્ર થઈ ગયો.

(2) શેઠ ધનપાલ

➤ શેઠ ધનપાલનું નામ દેશદેશાવરમાં ખૂબ જાણીતું હતું.
એમને આંગણે લક્ષ્મીની છોળો ઉછળતી હતી. ખરચતાં ખૂટે
નહિ તેટલું ધન એમની પાસે હતું. શેઠ ગણતરીવાળા હતા.
એ સમજતા હતા કે ઘરની રાણી આવડતવાળી ન હોય તો
અફળક ધન પણ ખૂટી જાય. શેઠ ધનપાલને ચાર દીકરા ને
ચાર પુત્રવધૂઓ હતી. દીકરાઓની વહુઓ ચાલાક અને

ધરરખુ છે કે નહિ તે જાણવા શેડે તેમની પરીક્ષા લેવાનું
નક્કી કર્યું. તેમણે દરેક વહુને ડાંગરના પાંચ-પાંચ દાણા
સાચવી રાખવા આપ્યા. એ પરીક્ષામાં સૌથી નાની વહુ સકળ
થઈ. આથી શેડે ધરના કોઠારનો કારબાર તેને સોંખ્યો.

(3) જીવરામ ભટ્ટ

➢ જીવરામ ભટ્ટ દલપતરામના 'મિશ્યાલિમાન' નાટકનું એક અમર પાત્ર છે. જીવરામ ભટ્ટ મનસાપુરીના રઘુનાથ ભટ્ટની 20 વર્ષની રૂપવતી પુત્રી જમનાને પરણ્યા છે. તે પંચાવન વર્ષના છે, રતાંધળાપણાના રોગને કારણે રાત્રે તેમને કશું દેખાતું નથી. પોતાની નબળાઈ છુપાવી તેઓ પોતાને બધું જ દેખાય છે એવો આડંબર કરે છે. આથી અનેક હાસ્યાસ્પદ પ્રસંગો બને છે. તેમાં જીવરામ ભટ્ટની માનહાનિ થાય છે. આખરે તેમનું મિશ્યાલિમાન ઉધાડું પડી જાય છે.

પ્રશ્ન: 6 સૂચવ્યા મુજબ કરો :

- (1) પાઠ 10 શી 20માં આવતા રૂઢિપ્રયોગો અને કહેવતોની યાદી તૈયાર કરો.**
- (2) તમે લખેલા રૂઢિપ્રયોગોના અર્થ આપી વાક્યમાં તેમનો પ્રયોગ કરો.**
- (3) તમે લખેલી કહેવતો સમજાવો.**
- (4) તમારા લખાણની સંગ્રહપોથી બનાવો.**

[નોંધ : વિદ્યાર્થી ગુજરાતી નવનીતના પાઠ 10 થી 20માં શબ્દાર્થમાં
આવતા રૂઢિપ્રયોગો અને કહેવતોની યાદી કરશે અને
સંગ્રહપોથી બનાવશે.]

પ્રશ્ન: 7 નીચેનાં વાક્યો કોણ બોલે છે અને કોને કહે છે તે લખો :

(1) ‘જીવરામ ભટુ, તમે અમને દેખો છો?’

➤ આ વાક્ય ગંગાબાઈ બોલે છે અને જીવરામ ભટુને કહે છે.

(2) ‘હા લાવો, શા વાસ્તે નહિ વાંચીએ?’

➤ આ વાક્ય જીવરામ ભટુ બોલે છે અને સોમનાથને કહે છે.

(3) ‘જો જો ભાઈઓ, સૂરદાસજી કાગળ વાંચે છે?’

➤ આ વાક્ય રંગલો બોલે છે અને પ્રેક્ષકોને ઉદ્દેશીને કહે છે.

(4) ‘આ કેટલાં આંગણાં છે? કહો જોઈએ.’

➤ આ વાક્ય ગંગાબાઈ બોલે છે અને જીવરામ ભટ્ટને કહે છે

(5) ‘તારા જેવા ઠગ અમને જુઠા કહે તથી શું?’

➤ આ વાક્ય જીવરામ ભટ્ટ બોલે છે અને રંગાલાને કહે છે

પ્રશ્ન: ૪ નીચેનાં વાક્યોમાંથી કિયાપદો શોધી તેના પ્રકાર લખો :

વાક્યો	કિયાપદ	પ્રકાર
(1) વરસાદ વરસ્યો.	વરસ્યો	અકર્મક કિયાપદ
(2) ચૂલો સળગ્યો.	સળગ્યો	સકર્મક કિયાપદ
(3) મયંકે ગોળ ખાધો.	ખાધો	સકર્મક કિયાપદ
(4) યજમાન મહેમાનને જમાડે છે. જમાડે છે		સકર્મક કિયાપદ
(5) આચાર્યશ્રીએ મહેમાનને આમંત્રણ પાઠવ્યું.	પાઠવ્યું	દ્વિકર્મક કિયાપદ

**પ્રશ્ન: 9 વહેલી સવારે ઉઠીને ફરવા ગયા હો, ત્યારે તમને થયેલા
અનુભવોનું પાંચ-સાત વાક્યોમાં લેખન કરો.**

> શિયાળાની સવારે હું ફરવા નીકળ્યો હતો. વાતાવરણમાં ગુલાબી
ઠંડી પ્રસરેલી હતી. એ ઠંડી શરીરમાં સ્કૂર્ટિં અને ઉત્સાહ પ્રેરતી હતી.
પૂર્વ દિશામાં અદ્ભુત રંગોની છટા સાથે સૂર્યનાં કોમળ કિરણો
પથરાયેલાં હતાં. આકાશ સુવર્ણ મઢ્યું લાગતું હતું. સૂર્યપ્રકાશમાં
આકળબિંદુઓ મોતીની જેમ ચળકતાં હતાં.

પ્રશ્ન: 10 નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો આપો :

- (1) દ્રશ્ય x અદ્રશ્ય
- (2) જાણીતું x અજાણ્યું
- (3) સંકાશ x મોકાશ
- (4) સમજ x નાસમજ, ગેરસમજ
- (5) વિદ્યાય x આગામન
- (6) થજમાન x મહેમાન

**પ્રશ્ન: 11 ગુરુવિરામ (:) અને અલ્પવિરામ (,) નો ઉપયોગ થયો હોય તેવાં
પાંચ-પાંચ વાક્યો પાઠ નં. 16 થી 20 માંથી શોધીને લખો :**

➤ ગુરુવિરામ (:)

- (1) સ્થળ : રઘનાથ ભટ્ટનું ઘર
- (2) રંગલો : દેખો છે એનો બાપ !
- (3) અર્થ : ફળવાળાં જાડ નમે કે ગુણવાન માણસ નમે;
- (4) ચેહ ઠરે દુઃખડાં ઠરે:
- (5) ઉપનામ : સંત ખુરશીદાસ.

➤ અલ્પવિરામ (,)

- (1) ત્યાં જઈને એમણે સિંહના જ્ખમ સાફ કર્યા,
વનસ્પતિનાં પાંદડાં વાટી જ્ખમ પર પાટા બાંધ્યા, સિંહના
શરીર પર શીતળ જગનો છંટકાવ કર્યો.
- (2) આ લો ત્યારે, તમારો કાગાળ અમારે નથી વાંચવો.
- (3) વારુ, આ કેટલી આંગણીઓ છે, કહો જોઈએ.

- (4) આ દાણા સંઘરી રાખવા એ વાત તો સાચી, પણ
સંઘરેલા દાણા વખત જતાં બગાડી જાય, એના કરતાં એ
દાણા ખેતરમાં વવરાવી દઉં તો કેવું?
- (5) એકલ દેતા દાન જે, એકલ ઝૂઝત જુંગા, એકલ જગાનિંદા
સહે, એ વીરોને સંગા.

THANKS

